

درس تاریخ معماری منظر

۵ - منظر پردازی و باغ سازی اروپا

الف: رنسانس، سرآغاز عصر جدید (بخش سوم)

دکتر لادن اعتضادی

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده معماری و شهرسازی

گروه معماری منظر

۱۴۰۰

۵- منظر پردازی در دورهٔ رنسانس:

۱- منظر شهری

۲- باغ‌سازی (ویلاهای ایتالیایی)

ویلاهای اشرافی کاردینال‌ها

www.tarikhomemari.ir

در قرن شانزدهم غالباً پاپ‌ها و کاردینال‌ها

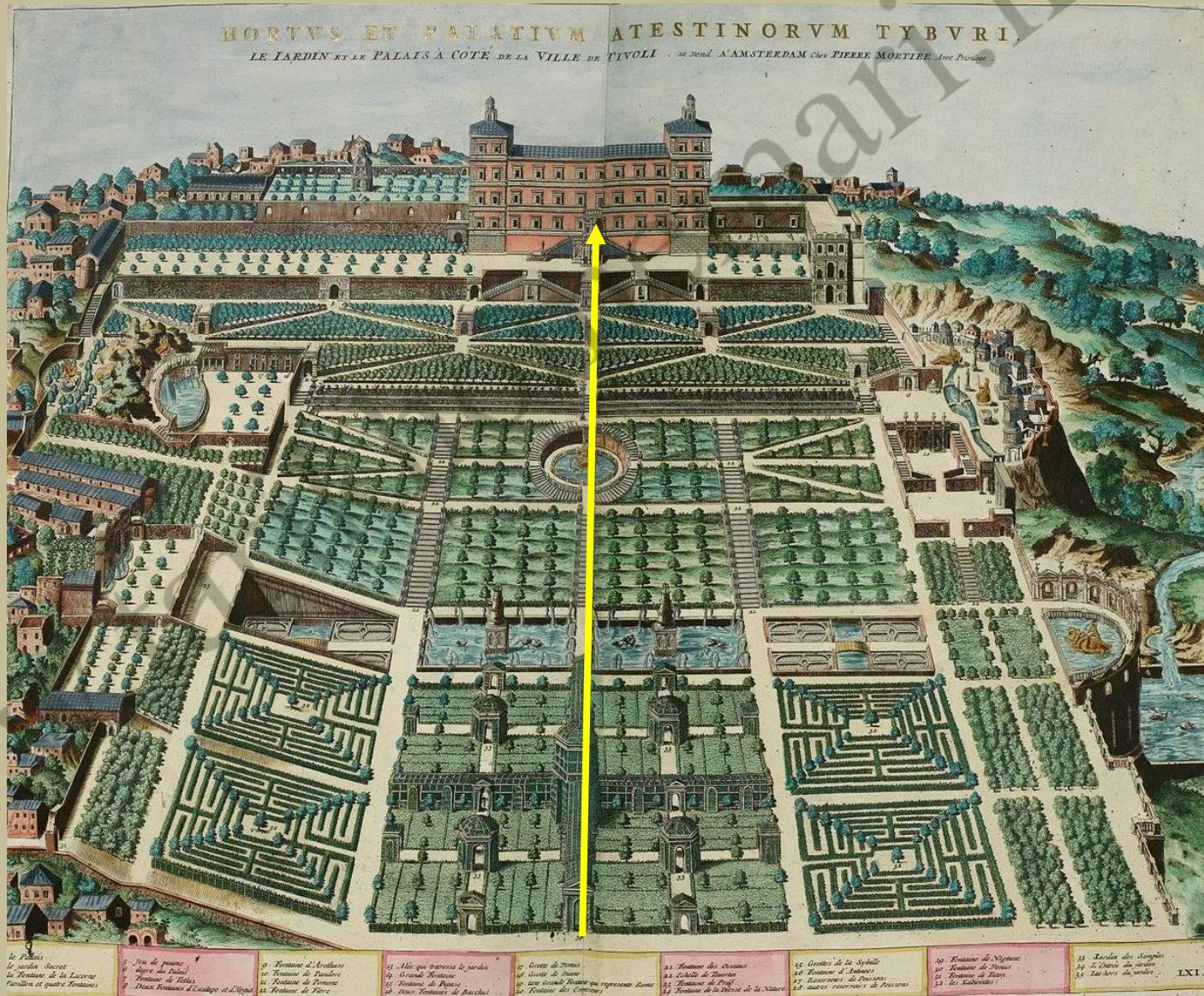
در ایتالیا ساخت ویلاهای مفصل و زیبایی برای اوقات استراحت و مطالعه خود را به معماران سفارش می‌دادند.

طراحی باغ و بنای ویلاهای رنسانس و وظیفه معماران بود*

دو ویلای معروف که در رقابت صاحبانشان ساخته شدند یکی «ویلا لانتِه» و دیگری «ویلا دسته» متعلق به دو کاردینال است (حوالی ۱۶۵۰) و «پیرو لیگوریو» معمار و باغ‌ساز ویلا دسته و مشاور در طراحی ویلا لانتِه بود. وی علاوه بر معماری متخصص در معماری روم باستان بود.

* در حالی که همزمان در هلند، فرانسه و انگلستان باغبان‌ها مسئول باغ‌سازی به کمک طراحی گل و باغچه در بخش محدودی از محوطه عظیم پارک‌های اشراف بودند. در این سرزمین‌ها از جمله هلند که باغ‌های گل وسعت کمی داشت در قرن شانزدهم اصولاً کار در دست باغبان‌ها بود و نه معماران.

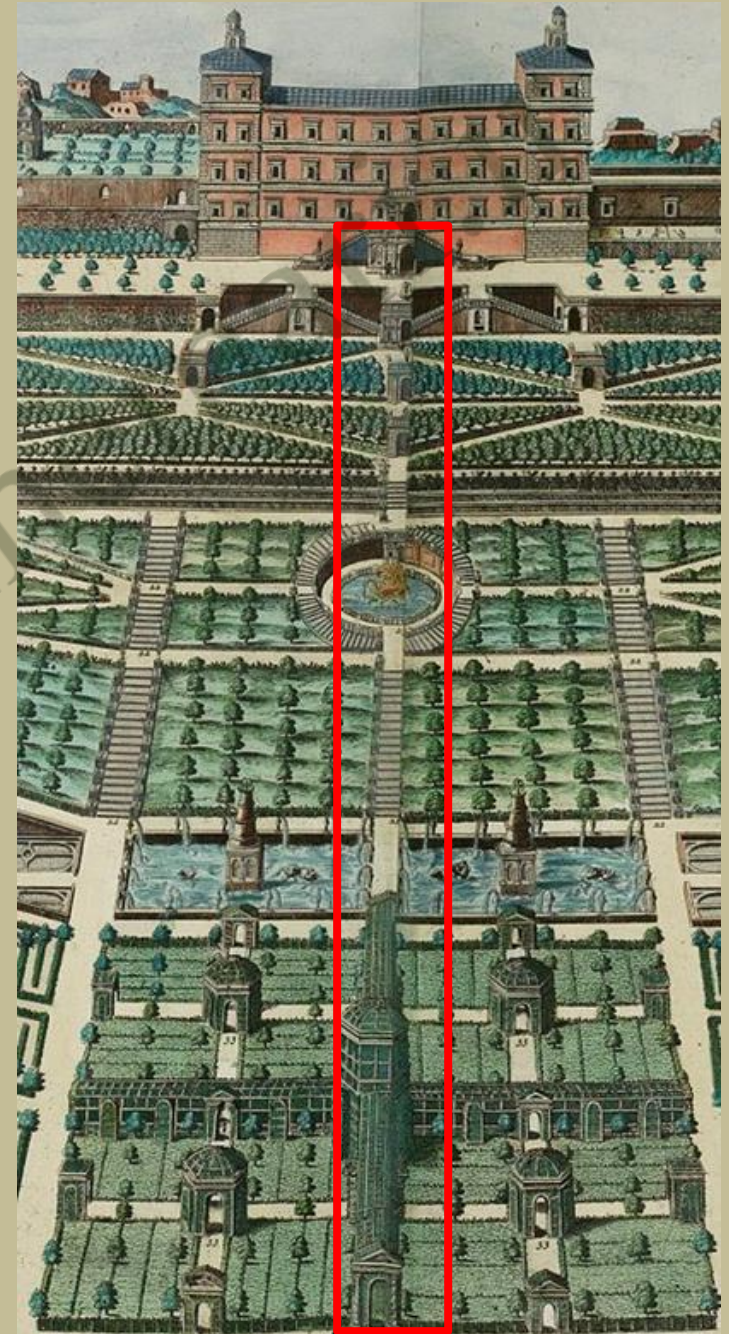
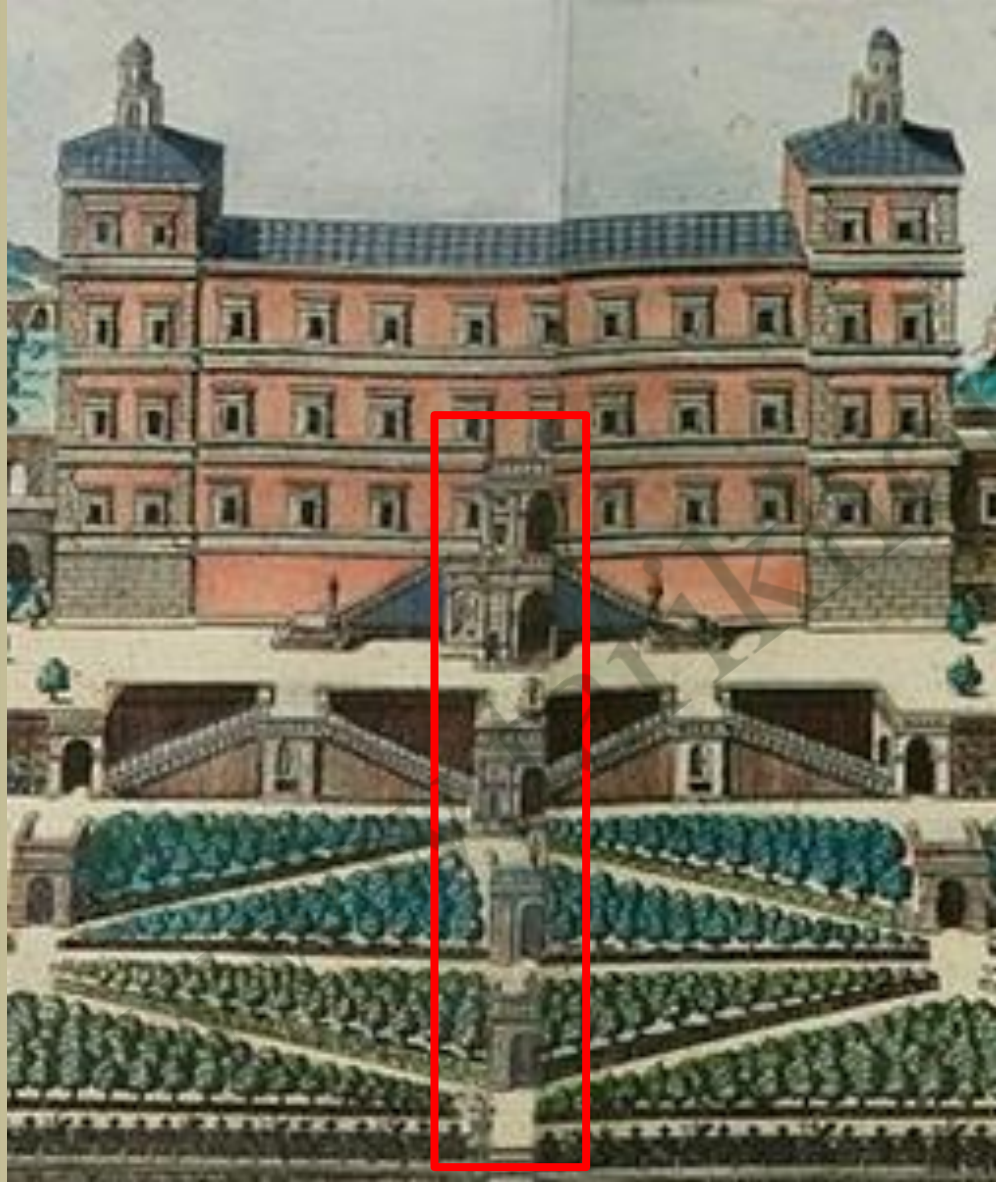
نقشه «ویلا دسته»، تصویر بانی کاردینال «ایپولیتو دسته» و معمار طراح باغ «پیرو لیگوریو»
Pirro Ligorio در نقشه محورا اصلی باغ از ورودی به سوی عمارت در بلندی مشخص است.

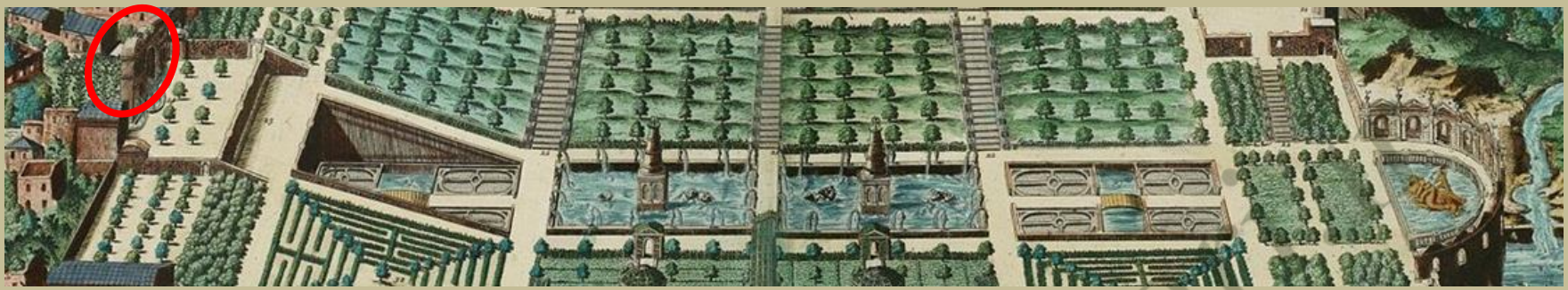

تصویر: محور اصلی، این ویلا به خاطر انواع بازی با آب و مجسمه و اختلاف سطح‌های زیاد و تراس بندی‌های متعددش (مقداری از آن‌ها از بین رفته) معروفیت دارد. (متعلق به کاردینال دسته در نیمه قرن شانزدهم)

محور اصلی طولی باغ به طرف عمارت
عمارت در چندین سطح، تراس و بالکن‌هایی مشرف به باغ دارد

چشمه «ارغنون» یا «أرگ» سرچشمه ورود آب به باغ در انتهای «محور استخرها» که یکی از محورهای عرضی ویلا است. (در این باغ، آبنماها و فواره‌ها، صدای پرندگان یا نوای موسیقی ایجاد می‌کردند.)

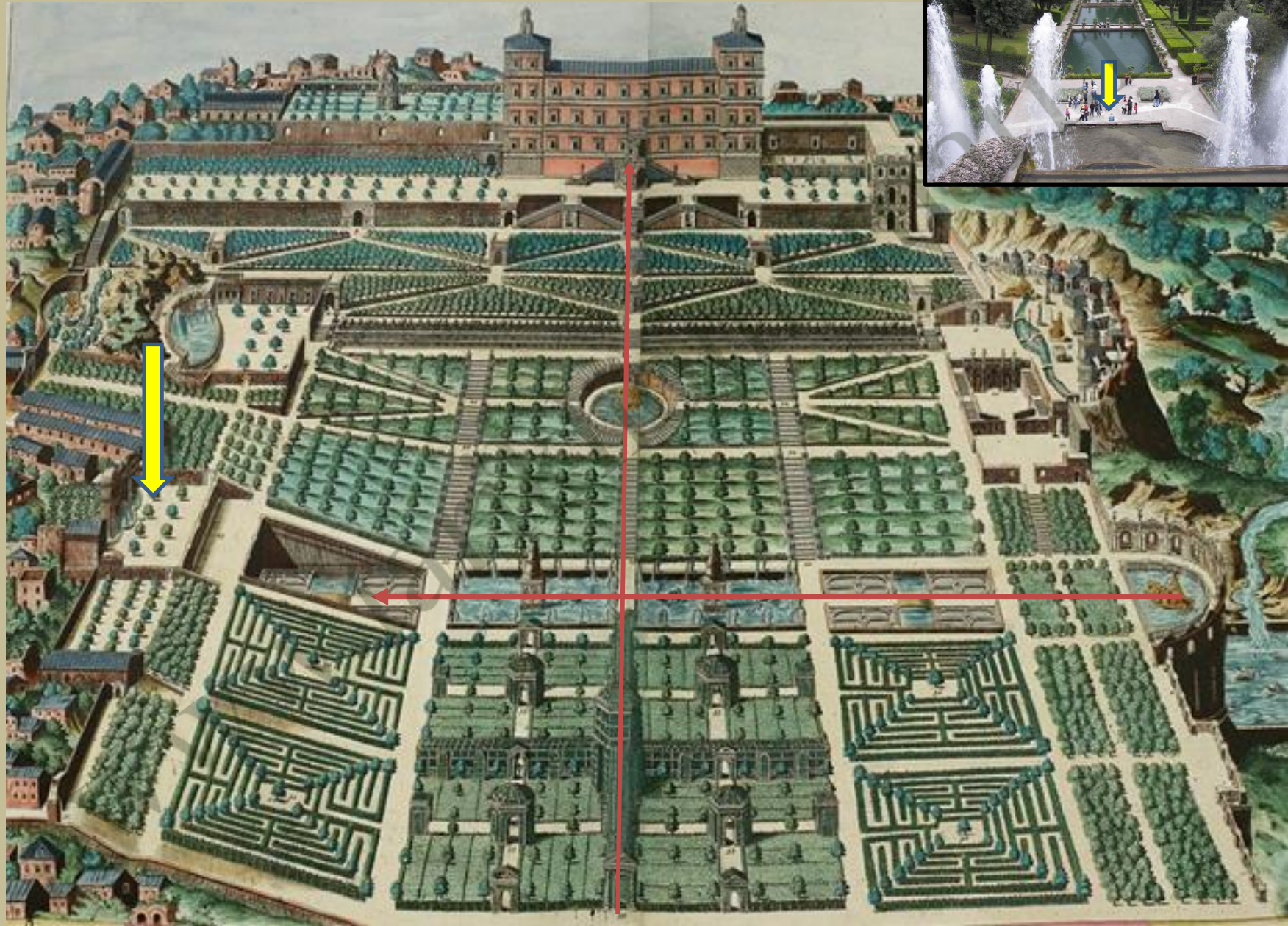
“Fountain of Organon” & Pools, Villa d’ Este ,1550, Tivoli, Rome, Italia

منظر محور استخرها از سه استخر متوالی در پایین آبناهی ارغنون

«بل ودره» زیرچشمه ارعنون و آبنماهای پایین دست آن راستای محورا استخرها
خطوط سرخ محل محور اصلی طولی و عرضی را نشان می دهند.

طرح پرکار و پیچیده چشمه ارغنون

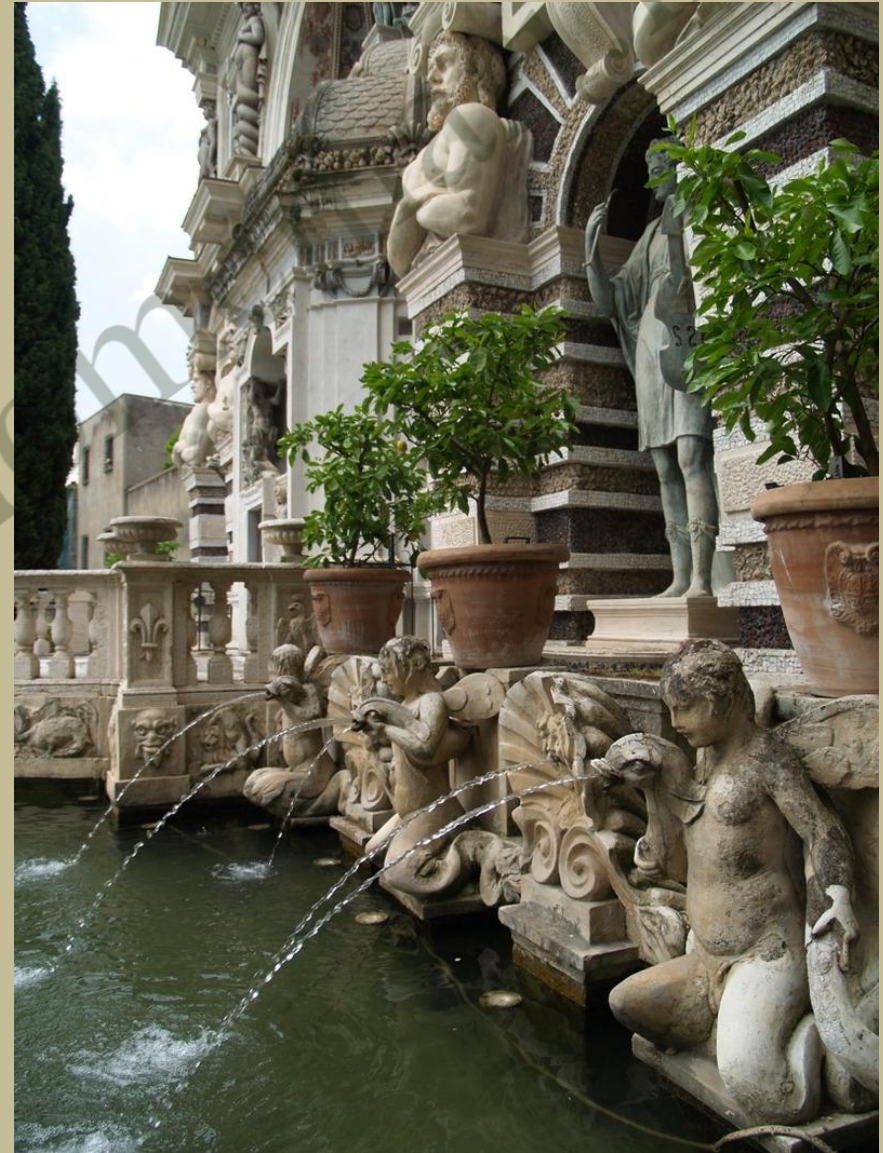
یکی از محل های ورود آب به باغ است، با فضاسازی های معمارانه منریستی که همزمان یادآور طاق نصرت رومی و محراب و بالداجین (آسمانه) کلیسا، اما با مجسمه های اساطیری دوران شرک روم باستان است، این فضا و فواره ها محل تولید نواهای موسیقی بوده است.

نماد و اسطوره گرایی در این ویلاها موضوع اصلی طراحان بوده است.

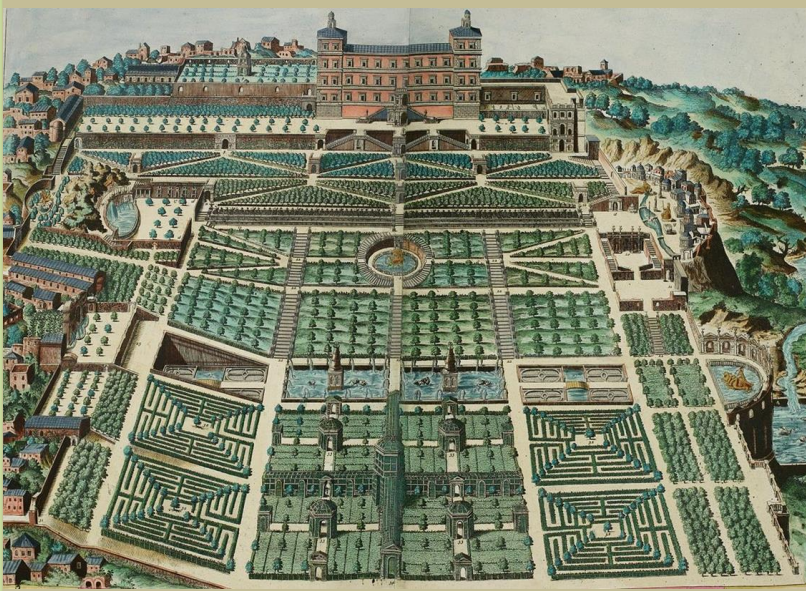
Fountain of Org (ساختمان‌های پشتی مربوط به این باغ نیستند.)

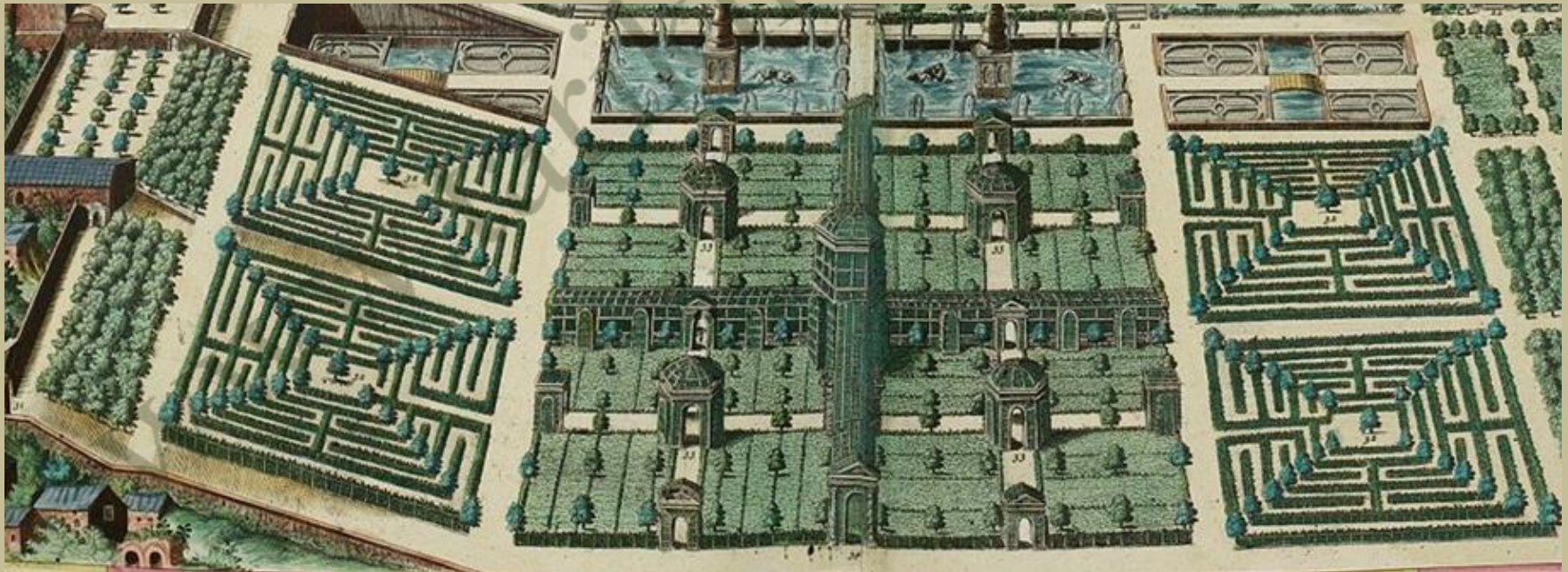
جزئیات مجسمه و آبنماهای «چشمه ارغنون» « آرگ » در بالای محور عرضی باغ

پیدایش طرح لابیرنت در باغ‌سازی نیمه قرن ۱۶

دالان طویل یک پرگولا یا «آربور» (چفت انگور) بین دو منطقه لابیرنت‌ها. قفس پرندگان در وسط پرگولا و محوطه چهاربخشی بزرگ و چهار آربور در مرکز هر یک از هر چهاربخشی‌های کوچکتر، همگی در بخشی از باغ و پیش از محور استخرها در تصویر دیده می‌شوند.

توپاری

آرایش گیاهان و بوته‌های قیچی خور، شروع طرح‌های باغچه‌های گره‌چینی و لابیرننت‌ها در تصاویر چپ. در دو طرف محورهاستخرها گلدان گل در لبه استخر و بوته‌های قیچی خورده و درختان توپاری نشده پایین آب‌نمای ارغنون و بخش بسیار جذاب در محور عرضی باغ و از گوشه‌های گردشگاهی زیبا است.

این باغ از دو جهت شیب تند دارد، یکی از ورودی به طرف ساختمان در راستای محور طولی و دیگری در راستای محورهای عرضی به طرف چشمه‌های آب.

محور صد چشمه در راستای آبنمای بیضی در محل یک «بل ودره».
که دومین محور مهم عرضی ویلا است.

آبنمای بیضی و گروتوهای اطرافش با مجسمه‌ای در بالا (داخل بیضی سرخ). در طول محور تماماً انواعی از فواره است.

معرض چشمه در عرض باغ به طرف چشمه دوم، تمام طول این محور فواره‌ها هستند

محور یکصد چشمه

از دو جهت مختلف، جویی که آب در آن می‌ریزد
با سطحی پر پیچ و تاب و خزه‌ها تماماً صورتی
ارگانیک را القا می‌کند.

باغ رمز آمیز (سیکرت گاردن) با مجسمه و مغاره‌ها و چشمه‌ها در ابتدای محور یکصد چشمه
و نهر نمادین و قایق و ابلیسک مجسمه در انتهای این محور هستند.

بخشی از محور صد چشمه که در پایین یکی از تراس‌های عرضی باغ است
سه نوع بازی با آب در این مسیر نشان از تسلط بر مکانیک آب، روحیه تنوع طلبی و بازیگوشی دارد.

جزئیات در مسیر صد چشمه

سردیس حیوانی شبیه شیر که آب از دهانش به جوی
سرازیر می‌شود.

در انتهای مسیر «سیکرت گاردن» با همان آبنمای بیضی با
مجسمه و فواره بزرگش و غارها قرار دارد.

باغ رمز آمیز (سیکرت گاردن)

محوطه «استخر بیضی» با گروتوهای خزه گرفته و فواره‌های متعدد بعلاوه آبشار عظیم مدور، در ابتدای مسیر صد چشمه.

گروتوها، فواره ازدهان مجسمه‌های اسرارآمیز (گروتسک)، همراه با مجسمه‌ اساطیری با کودکی نشسته در بالای مسیر گردشگاهی نیمدایره مشرف به استخر، و نرده‌های سنگی حفاظ مسیر. فواره عظیم آب در وسط و صدفی باز شده در استخر، صخره، گیاهان و درختان با حالت طبیعی جنگلی در پس زمینه، مجموعاً فضایی رمز و رازی را ایجاد کرده‌اند. Giardino Segreto

فلش زرد
نشان‌دهنده
مسیر
گردشگاهی
در بالای
استخر است
با نرده‌های
سنگی
حفاظ.

رواج طراحی مغاره‌ها در باغ‌سازی رنسانس
یادآور غارهای افسانه‌ای - اساطیری.

Grotto = غار

رجوع به اساطیر و افسانه‌ها برای خلق فضاهای
اسرارآمیز و مخوف

Grotesque = سردیس و تندیس‌های ترسناک
عناصر اصلی باغ‌های رمزآمیز:

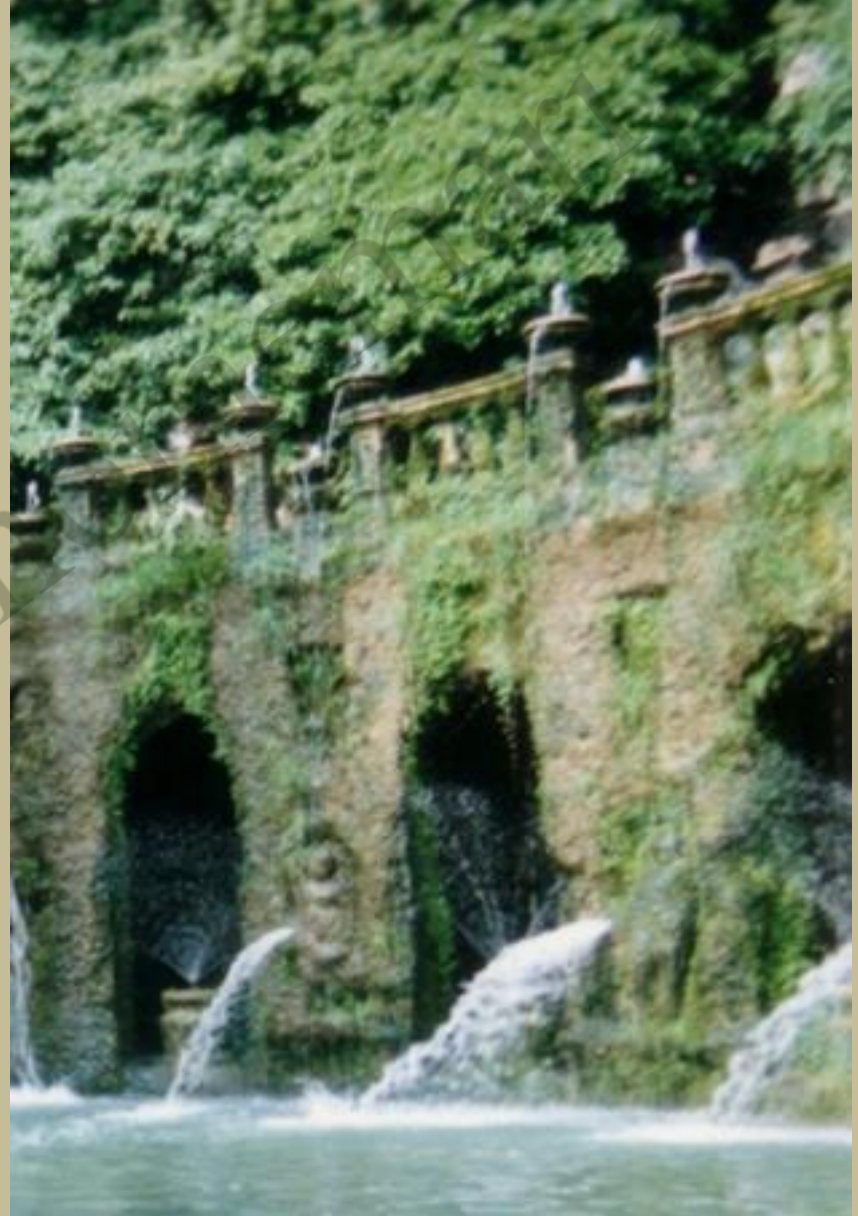
Giardino Segreto = Secret Garden

یک گروتو در ویلا دسته

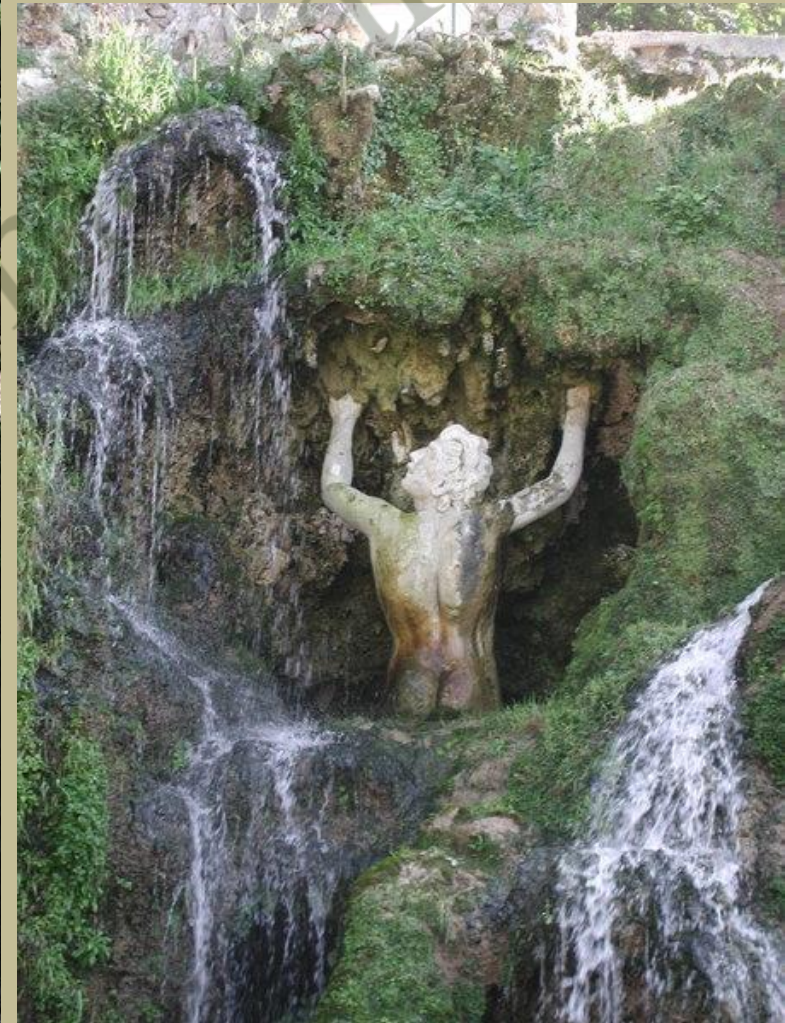

مغاره‌ها و مجسمه‌های افسانه‌ای در باغ‌سازی رنسانس

مجسمه (گروتسک) و غار (گروتو)

موضوع اصلی نماد پردازی و روایت افسانه در خلق فضای گروتسکی درباغ‌های رمزآمیز است.

عناصر مهم بازی با آب در ویلا

مجسمه، عناصر معمارانه و آبنا و مغاره‌ها
(غارهای مصنوعی)

و گروتسک‌ها در باغ‌های رمزآمیز رنسانسی

Grottesco= Grottesque in Secret Gardens

انواع بازی با آب و طراحی آبنا

ایجاد مناظر
غریب با
مضامین
اسطوره‌ای
و به ظاهر
طبیعی ضمن
رعایت تقارن
در هندسه.
فواره‌ها اصوات
زیبا ایجاد
می‌کرده‌اند.

محور یکصد چشمه با مجسمه عقاب و فواره‌هایی چون دم طاووس، آبشره و آبشار
بازی با آب در این باغ‌ها صورتی بازی‌گوشانه و بسیار پرتنوع دارد.

طاقنمای فواره جغد (زیر) و

طاقنمای فواره ونوس (چپ)

نمونه‌هایی از طاقنماها در باغ‌سازی ویلا دسته، گویا از فواره جغد، موقع کار آوای جغد به گوش می‌رسیده‌است.

بخش‌های دیگری از ویلا دسته

در وسط تصویر استخر و پل و آب‌نمای نیم‌دایره (در سمت راست تصویر)، ردیف طاقنماها به سبک نماهای رنسانسی به دور هلال استخر، جان‌پناه و دارای ریزه‌کاری‌های طراحی‌اند. ارتفاع زیاد باغ نسبت به بیرون نشانه کار پرهزینه خاکریزی و

تراس‌بندی‌های باغ است

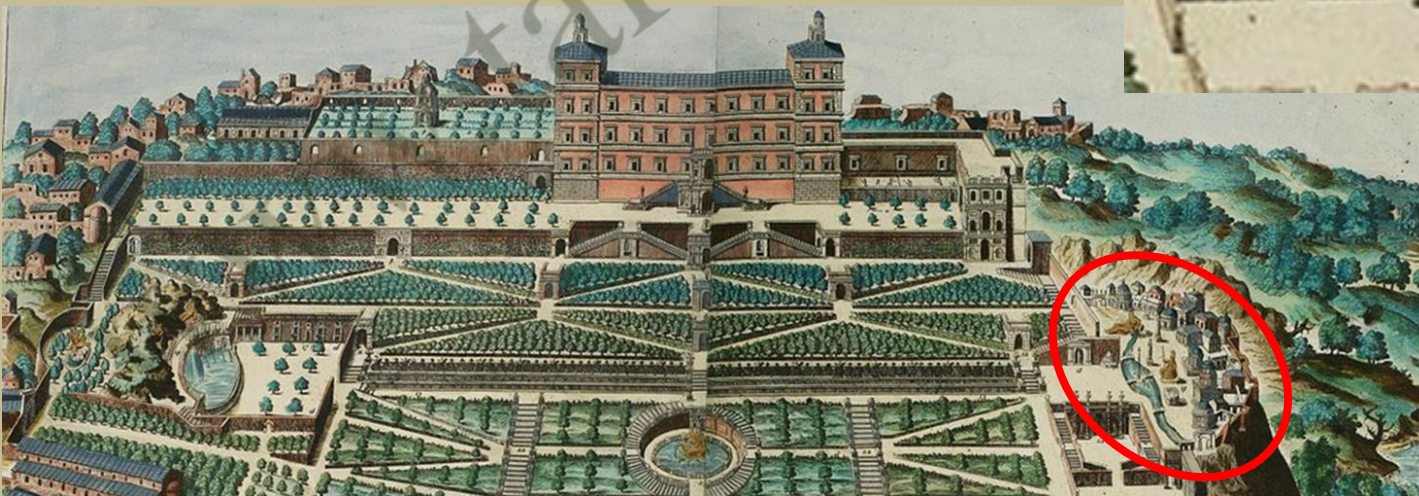
بالا: جزئیات طاقنماهای دور استخر

باغ رمز آمیز دیگری در ویلا دسته

نهری به تقلید از صورت طبیعی و قایقی سنگی با ابلیسکی در آن ، نماد جزیرهٔ «تیبورتینا» در شهر رم است و پلی برای ارتباط دو سوی نهر با شیب زیاد به یک «بل ودره» در محل مجسمه ختم می شود. (ویلا دسته)

نک:

تصویر اسلاید ۳۵

نهر در پایین و «بل ودره» در سطح بالا، در حد انتهایی ویلا مشرف به باغ و بیرون باغ

محوطهٔ انتهای
سمت راست
نقشهٔ باغ با آبنا
و قایقی
سمبلیک در
پایین و فواره‌ها
و آبنا و
مجسمهٔ نمادین
دیگری در بالا
که یک
«بل ودره»
با فضای سبز و
مجسمه و آبنا
هست.

پرداختن به این
مقدار جزئیات
نشانهٔ منریسم
قرن ۱۶ در
باغ‌سازی ایتالیا
است.

گروتوها، مجسمه‌ها و گروتسک‌ها و آبناها، پرگولا،
آربور، لایرنت، نات گاردن
و ریزه کاری‌های بسیار زیاد و متنوع
در این باغ و سایر باغ‌های دوره رنسانس ایتالیا در قرن ۱۶ نشان از:

منریسم در باغ‌سازی ایتالیایی دارد

که در قرن ۱۶

در معماری هم رواج یافته بود.

عمارت در ویلا دسته و بخش‌های مشرف به باغ
نظرگاه‌های آن تراس‌هایی هستند که اولینشان با درختکاری در
دوسو در این نما دیده می‌شود.

طرح عمارت نسبتاً ساده و به سبک رنسانس متقدم است اما پلکان و اجزای آن
ملهم از رنسانس مترقی است. در نمای بنا برخلاف طراحی باغ، اثری از منریسم
در معماری نیست. (تصویر چپ نمایشی جدی از منریسم در معماری است که
در محل چشمه ارغنون در این باغ کار شده است.)

عمارت و نظرگاه درویلا دسته در راستای محور اصلی طولی باغ بالکن آبنمای سه پایه که در نما بالای سردر طبقه اول است.

بالکن آبنمای سه پایه مقابل ورودی بنا و یک نظرگاه مزین است و در دو طرف آن دو تراس خطی عریض در جلو عمارت ادامه دارند. شیب تند باغ و چشم انداز محیط پیرامون از این سطح دیده می شود.

تراس سرتاسری در سطح اول که در دو انتها درختکاری دار و بالکن آبنمای سه پایه
که در راستای ورودی ساختمان و مشرف به محور اصلی باغ است.

عمارت ویلا دسته در بلندی مشرف به باغ

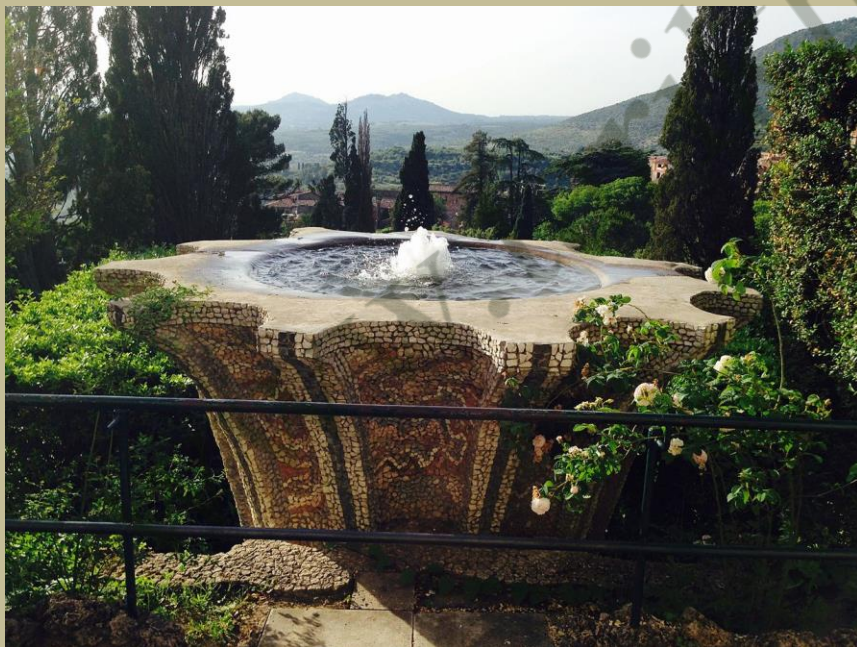
بالکنها در طبقات و تراس سطح اول نظرگاههای مرتبط با عمارت هستند.
چپ: فواره و آبنمای خزه پوش اثر برنینی است.

بالا: آبنمای پگاسوس

پایین: بخش بالایی آبنمای برنینی
با حوض و قواره‌اش

راست: آبنمای برنینی با خزه‌ها

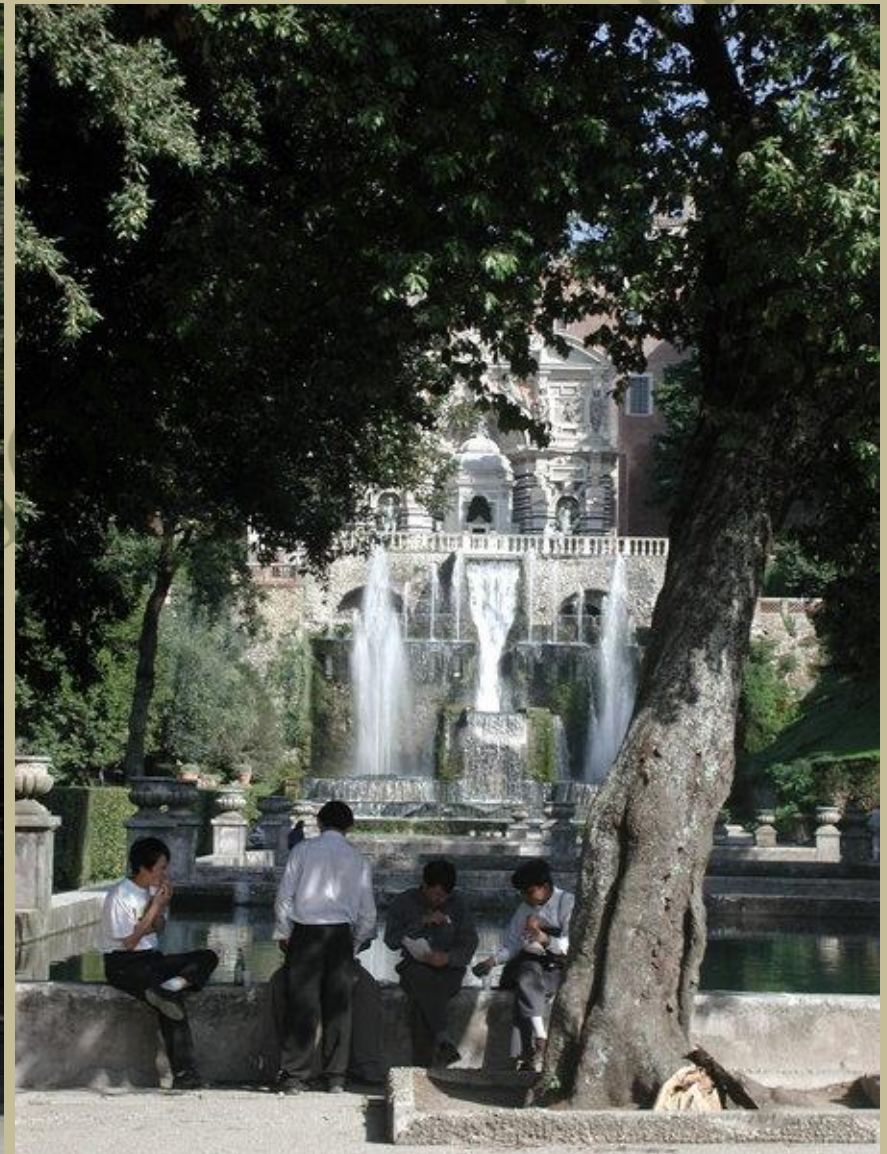
آبنماهای خزه‌پوش در ویلا دسته

ویلا دسته **Villa d'Este** ، امروز یک گردشگاه توریستی است،
بسیاری از عناصر باغ‌سازی این گونه ویلاها الهام بخش طراحی پارک‌های سلطنتی و اشرافی
قرن ۱۸ و ۱۹ و نیز پارک‌های عمومی شهرها در آغاز دوران معاصر یعنی قرن ۱۹ بوده‌اند.

نمای آبشارهای در محور اصلی (از چشمه ارغنون)، ویلا دسته

طراحی جوانی پیرانزی از ویلا دسته

به جز گروتسک‌ها (مجسمه‌های ترسناک) مجسمه‌های زیبای اساطیری هم جزو عناصر باغ‌سازی بوده‌اند.

برخی عناصر و ویژگی‌های باغ‌سازی رنسانس ایتالیا

- بازی‌های شوخ طبعانه با آب.
- مجسمه‌های اساطیری با کاربرد فواره.
- مجسمه‌های اساطیری ترسناک «گروتسک»، برای خلق فضاهاى رمزآلود.
- «گروتا» یا مغاره برای خلق فضای رمزآلود در ترکیب با آب و مجسمه.
- استفاده از اختلاف سطح و ایجاد «بل ودره» یا تراس‌های نظرگاهی.
- هرس کردن هندسی گیاهان «توپیاری» و ایجاد باغچه‌هایی که نطفهٔ پیدایش «نات گاردن» (باغچه با طرح گره‌چینی) و «پارتر» هستند.
- هرس کردن درختان بلند به شکل هندسی «توپیاری» در بعضی قسمت‌های باغ.
- محورهای مستقیم و غیر مورب در دو جهت، در باغ.
- باغ‌ها هر قدر گسترده و بزرگ اما همواره حصار و ورودی مشخص دارند.

این سبک باغ‌سازی در قرن ۱۶ و ۱۷ به تمام اروپا و حتی انگلستان نفوذ می‌کند.

انواع متعدد آبنماها و فواره‌ها

با موضوعات اساطیری یا بازی‌های فرمال و طراحی‌های متنوع

www.tarikhomemari.ir

استفاده از مجسمه‌های اساطیر سایر ملل (مصر یا هند)

از صورت‌های نوین و نشانه‌گرایی به
منریسم در باغ‌های ایتالیای رنسانس است.

زیر: تیولی نیمه قرن ۱۶

چپ: ویلا ماداما، اوایل قرن ۱۶

طراحی آبنا و بازی‌های نمایشی با آب یک سنت رومی

تصاویر: آبنا و بازی‌های با آب در صورت‌های متنوع در فضای شهری تا باغ‌های رنسانس و سپس باروک

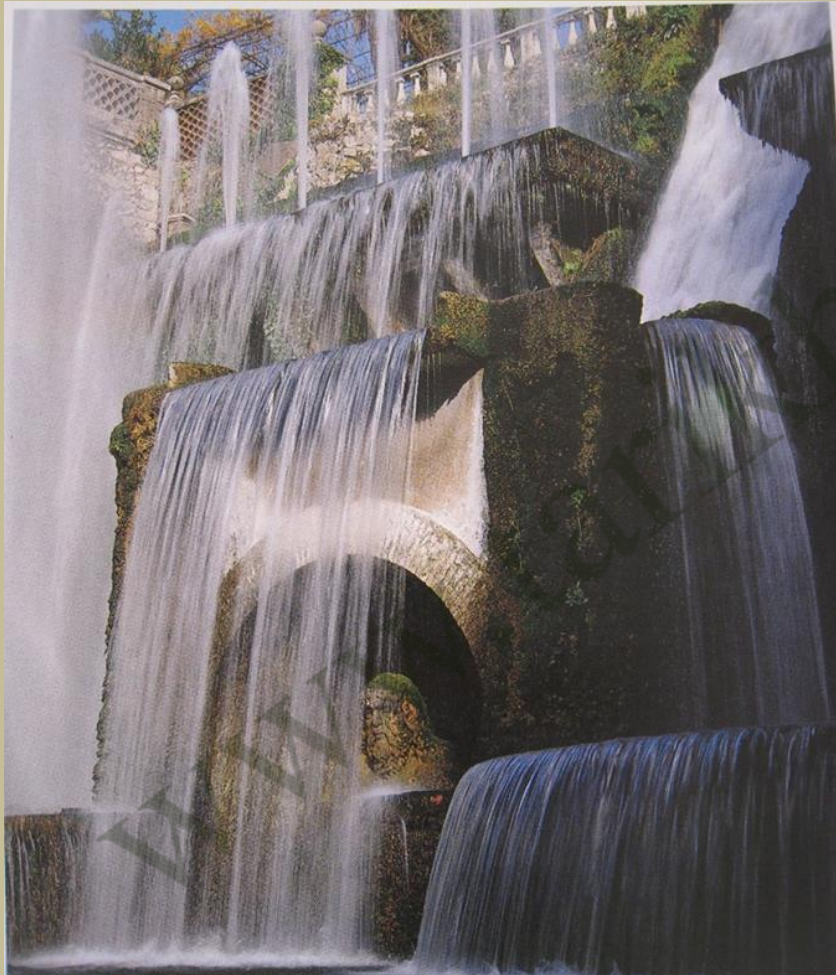

افسانه و افسون در فضا سازی باغ ایتالیایی

Giardino Segreto

مجسمه و مغاره در پشت آبشار،
نوعی پرداخت رمزآلود

مجسمهٔ اساطیری در یک محیط رمزآلود، به
تقلید از بیسه‌ها و چشمه‌های ناشناخته

آبنمای بیضی در باغ رمز آمیز، با طرحی کاملاً طبیعت گرا و به کمک اختلاف سطوح و شیب زمین موجب
جذابیت فضاهای متنوع شده است: Villa d'Este

پرداخت گیاهان و صخره‌ها به صورت کاملاً
طبیعی،
یادآور جنگل‌ها و بیشه‌های اسرار آمیز در
افسانه‌های کهن.

نمادپردازی با آب‌نما، فواره، مجسمه با موضوع‌های اسطوره‌ای

مسیر صد چشمه در ویلا دسته : Cento Fontane

این معبر

یک محور سبز است که دو سطح در دو ارتفاع مختلف را با آب و سه نوع فواره و خزه‌ها از نظر فضایی پیوند می‌دهد.

با پرداختی به ظاهر طبیعی اما به کمک دستگاه‌های مکانیکی که در دورهٔ رنسانس اختراع شده بودند.

Garden Ornaments

از مجسمه عقاب در مسیر صد چشمه و مجسمه میمون‌ها در یک آب‌نمای خزه‌پوش تا گلدان‌های شمعدانی در گوشه و کنار یا کنار استخر.

«بل و دره» در باغسازی ایتالیایی

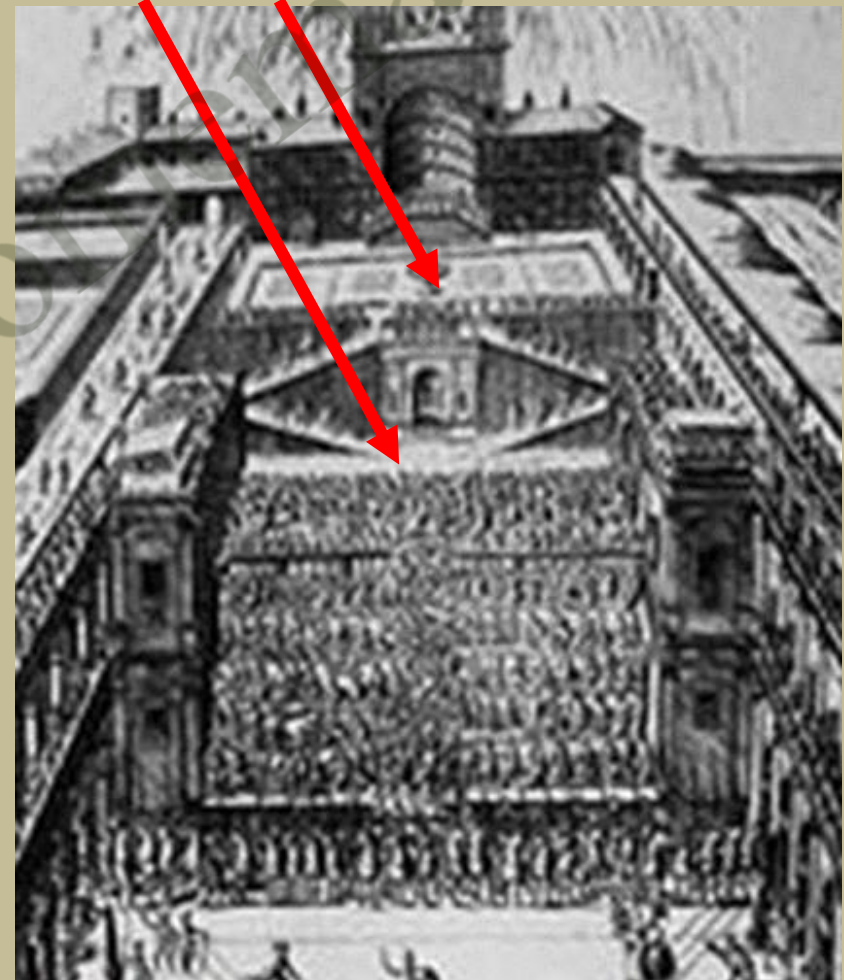
(تراس‌های نظرگاهی)

www.tarikhomemari.ir

حیات بل ودره در واتیکان اثر آلبرتی

Cortile del
Belvedere, Vaticano

«بل ودره»

به تبع ابتکار آلبرتی در
حیاط وسیع و بسته‌ای در واتیکان به نام
«حیاط بل ودره»
Cortile del Belvedere
که تراس‌هایی مشرف به باغی در شیب و
نیز میدان طراحی شده بود.

از آن پس «بل ودره» یا تراس مشرف بر
منظر از ویژگی‌های باغ‌های ایتالیایی
می‌شود.

چپ: ویلا مدیچی در فیتزوله ۱۴۵۰

Knot Garden & Sculptures in Belvedere

در

«ویلا فارنزه در کاپرارولا در لاتزیو»

یگ ویلای کاردینالی

در این بخش ویلا،

پیش در آمدی برای طراحی باغچه‌های

گره‌چینی پیچیده باروک و نیز

باغچه‌های به سبک

Parterre را می‌بینیم.

مجسمه‌های ردیفی با گلدانی بر سر و

نیز مجسمه دلفین‌ها یادآور ویلای

باستانی آدریانوس هستند.

ویلا فارنزه در لاتزیو، «نات گاردن» با «کاریاتیدها» (مجسمه زنان با گلدانی روی سرشان)

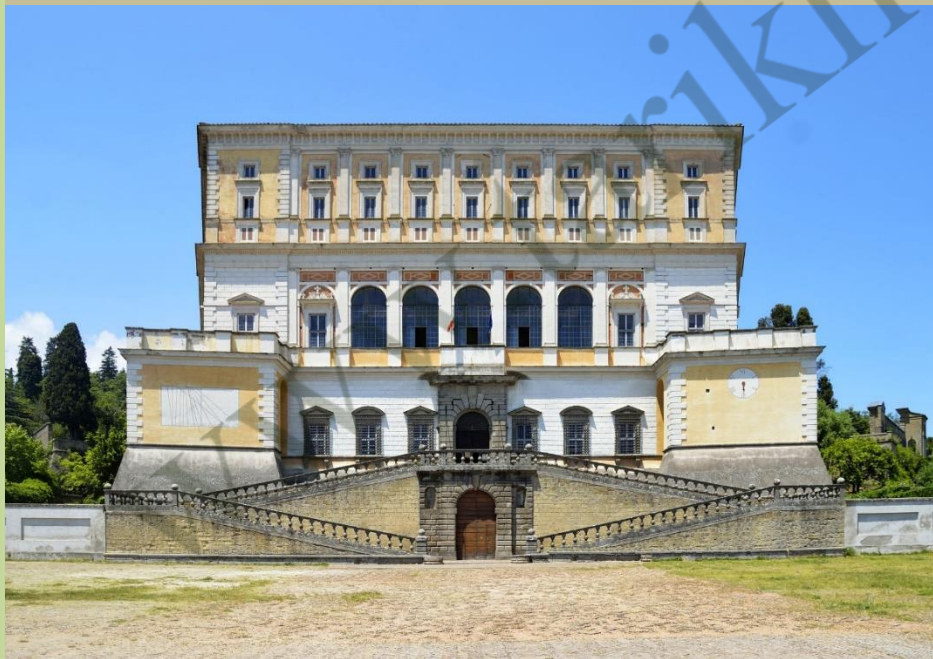
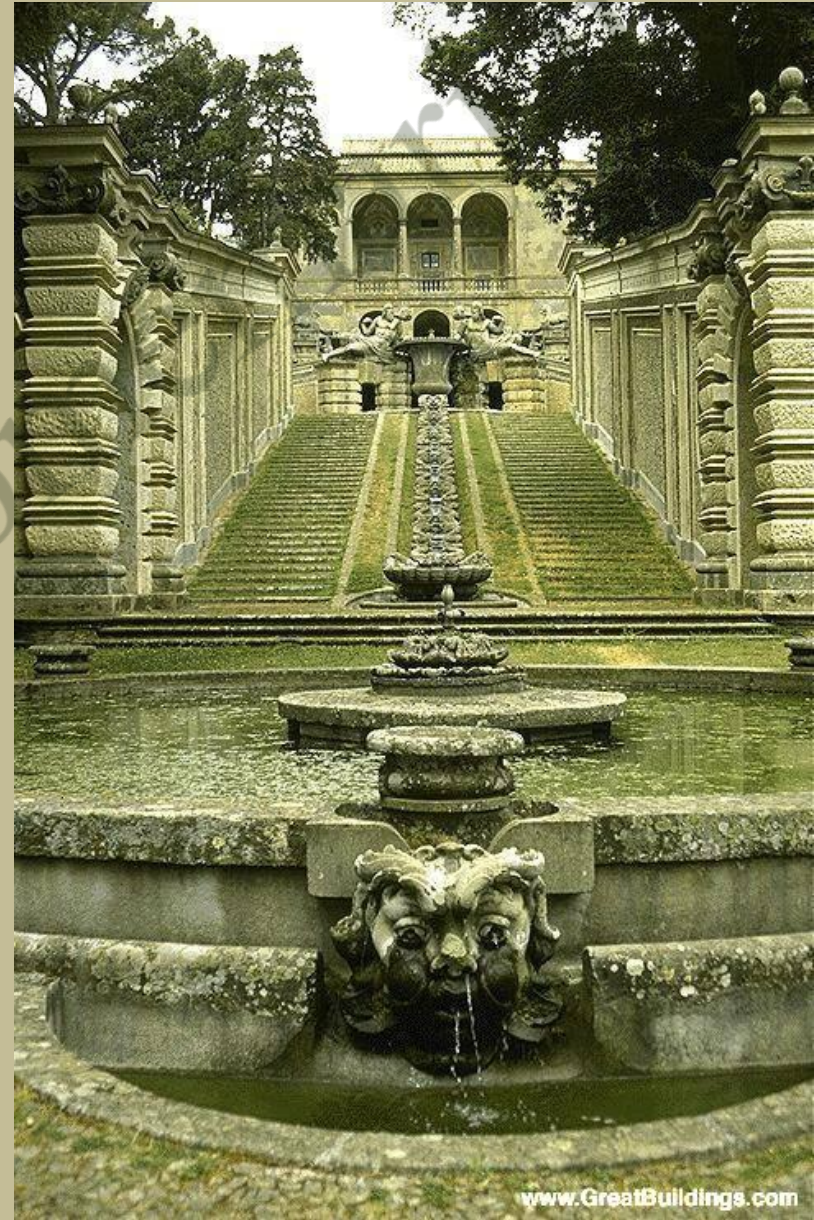
یک محور طراحی شده روی شیب. بنا در بالای آن مشرف به محوطه و آبنمای پایین است.

ویلا فارنزه در

«کاپرارولا، لاتزیو»

طراحی منریستی بنا و باغ توام است.

بخش انبوه درختان همچنان در پشت ساختمان است.

منریسم در باغ سازی

ویلا فارنزه ، کاپراولا

بنا و محوطه

ورودی

ویلا فارنزه

در «کاپرارولا»

در «لاتزیو»

طراحی منظر سخت در
بخش مرتبط با ساختمان

ویلا لانتِه در رُم

که

ویلا دسْتِه در رقابت با آن ساخته شد

www.taikhomemari.ir

«ویلا لانتِه» از بل ودرهٔ آن به طرف باغ اصلی در پایین

راست:
جزئیات
باغسازی
منریستی
رنسانس
ایتالیا

۶
«ویلا لانتِه» در رِم
چپ بالا: عمارت و «بل ودره» هر دو
مشرف به باغی که در تصویر پایین
سمت راست دیده می‌شود.

باغچه به سبک knot Garden و هنر هرس کردن هندسی درختان به روش Topiary، در «ویلا گامبرایا» پیش درآمد باغسازی باروک. کل باغ یک تراس یا «بل ودره» مشرف بر منطقه زیبای روستایی است.

هرس گیاهان به صورت دیواری طاقدار، در ویلا «گامبرایا» پیش در آمد
عناصر باغسازی باروک

ویلا بوبولی
باغی در پشت
«پالاتزو پیتی»
در فلورانس.

محوری در باغ با
ردیف مجسمه و
شمشادهای قیچی
خورده.

پیش درآمد آرایش
محورهای عریض باغ
باروک با مجسمه و
توپیاری

ویلا بوبولی: محورهای عریض باغ مناسب قدم زدن و تماشا

لونت از «ویلا بوبولی» در اولین دوره ساخت

نظام هندسی، محور تقارن بنا و باغ، ابنمایی در پشت بنا که منظر اصلی است و پارترها سمت چپ بنا در تصویر

The lunette by Giusto Utens, dating from c. 1670, is the earliest complete view of the Boboli Gardens.

باغ‌های گیاه‌شناسی رنسانسی: به دنبال سنت باغ‌های گیاه‌شناسی دیرهای قرون وسطایی
اکنون در دوره رنسانس این باغ‌ها با اصول طراحی منظر رنسانسی احیا می‌شوند.

نقش پرسپکتیو یک نقطه‌ای در منظرپردازی رنسانس

در باغ‌سازی باروک
یک اصل مورد تأکید می‌شود.

فرم طراحی پله مطابق تصویر،
میراث رنسانس مترقی است.
طراحی باغ‌های ایتالیایی در
محوطه‌های پرشیب امکان
منظرپردازی‌های زیبا را فراهم
می‌کند.

نقاشی در یک ویلا با موضوع خدایان آب

خدای کشاورزی

قلعه قرون وسطایی و باغ‌سازی رنسانس - باروک در آن

Chateau de Chenonceau, Chenonceaux, France

باغ فرانچسکو د مدیچی پیش درآمدی برای باغ‌های باروک با محورهای مورب و شعاعی و مقیاس عظیم، اما هنوز محصور و محدود.

At the end of the 16th century, when Giusto Utens executed this view, Francesco de' Medici's garden at Pratolino enjoyed a European reputation for its waterworks and grottoes.

عمارت ویلا مدیچی با ورودی طراحی شده در چند سطح.

فضاسازی بخش
ورودی به
ساختمان
که
بر اساس اختلاف
سطح زمین،
دارای پلکان
مونومانتال و رمپ
دوطرفه مدور
است.

(شبه طرح ویلا فارنزه)

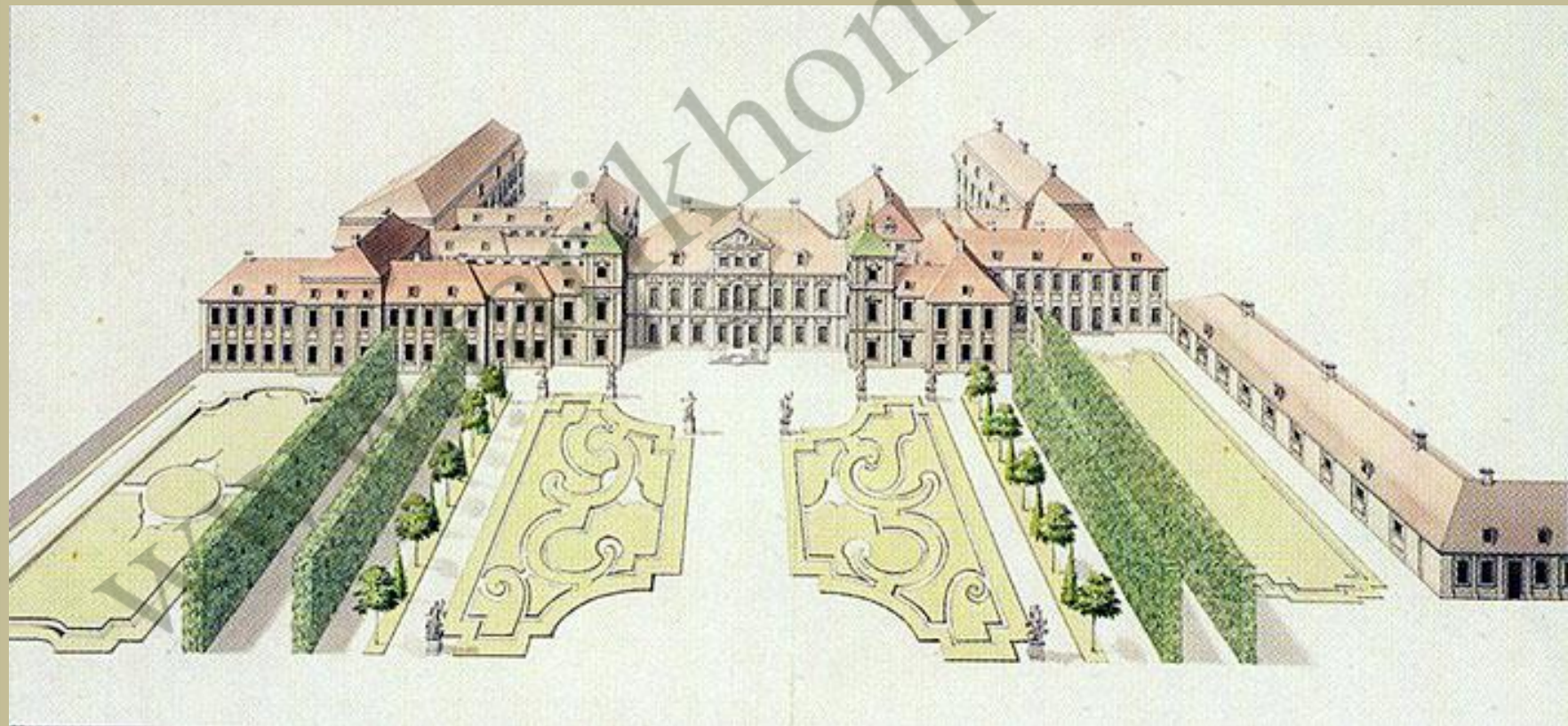
عبور باغ‌سازی از رنسانس به باروک

عبور از ساخت Villa به Palace

نمونه آغاز باروک، تبدیل باغچه‌های نات به پارترها در مقابل ساختمان‌های

عریض و طویل، مجلل و سلطنتی

با طرح‌هایی متأثر از طرح‌های شرقی

صورت اولیه بنا و آبنمای مقابل آن در ورسای، آغاز باروک

www.tarikhomemari.ir

پایان باغ سازی و نسا نس
(بخش سوم)